

УДК 78.03/.07

DOI <https://doi.org/10.31723/2524-0447-2021-33-2-22>**Наталія Григорівна Домашич**

ORCID: 0000-0002-7814-742X

викладач циклової комісії «Загальне фортепіано», концертмейстер Відокремленого структурного підрозділу «Фаховий музичний коледж» Комунального вищого навчального закладу «Дніпропетровська академія музики імені Михайла Глінки» Дніпропетровської обласної ради, здобувач кафедри історії музики та музичної етнографії Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової natadomashich@gmail.com

ІСТОРИЧНА СПАДКОЄМНІСТЬ ТА СЕМАНТИЧНА ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНСЬКИХ БАЛАЛАЄЧНИХ ВИКОНАВСЬКИХ ШКІЛ

Мета роботи — дослідження особливостей формування українського професійного балалаєчного мистецтва в контексті спадкоємності традицій провідних виконавських шкіл. **Методологія дослідження.** Застосовані аналітичний, історичний та біографічний методи, а також системний підхід та виконавський аналіз. **Наукова новизна дослідження.** Вперше в українському музикознавстві здійснена спроба узагальнення виконавського та методичного досвіду провідних виконавських балалаєчних шкіл України та виявлення рис їх семантичної взаємодії. **Висновки.** Українське балалаєчне виконавство на сучасному етапі набуває активного професійного розвитку в українському мистецькому середовищі та як невід’ємна частина української національної традиції посідає важливе місце у культурному житті сучасної України. Професійне балалаєчне мистецтво в Україні в процесі свого розвитку увібрало у себе риси провідних виконавських шкіл — П. Нечепоренка—О. Шалова та Є. Блінова. Кожен з цих напрямів має власну специфіку, характерні риси, що закладені у педагогічних та методичних принципах, які відображають індивідуальний творчий підхід його засновника. Але не можна говорити про їх чітку диференціацію, адже всі вони існують та мають свій подальший розвиток у контексті загального розвитку народно-інструментального мистецтва України, в тісному взаємозв’язку з іншими виконавськими напрямами та школами. В наш час відбувається процес певного зближення та взаємозбагачення всіх виконавських напрямів балалаєчного мистецтва. Цьому сприяє активний обмін професійним досвідом, який відбувається в процесі творчого спілкування, що, своєю чергою, надає потужний творчий імпульс не тільки

активному розвитку українського професійного балаласчного виконавства, а й популяризації всього українського народно-інструментального мистецтва.

Ключові слова: українське балаласчне виконавство, балаласчні школи, ансамбль балалайка-фортепіано, українські виконавські школи, балаласчники-виконавці.

Domashich Nataliia Hryhorivna, Lecturer of the Cycle Commission “General Piano”, Concertmaster of a Separate Structural Unit “Professional Music College” of the Municipal Higher Educational Institution “Dnipropetrovsk M. Glinka Academy of Music” of the Dnipropetrovsk Regional Council, Aspirant at the Department of Music History and Musical Ethnography of the Odessa National A. V. Nezhdanova Academy of Music

Historical inheritance and semantic interaction of Ukrainian balalaika performing schools

Purpose is to study the peculiarities of formation of Ukrainian professional balalaika art in the context of continuity of traditions of leading performing schools. The research **methodology** is based on the application of historical, biographical, musicological, analytical, systematic approaches, which provided an opportunity to summarize the experience of famous representatives of balalaika art of Ukraine. **Scientific novelty of the research.** For the first time in Ukrainian musicology there was made an attempt to generalize the performing and methodological experience of the leading performing balalaika schools of Ukraine. **Conclusions.** At the present stage, Ukrainian balalaika performance is gaining active professional development in the Ukrainian artistic environment, and as an integral part of the Ukrainian national tradition occupies an important place in the cultural life of modern Ukraine. Professional balalaika art in Ukraine in the process of its development has absorbed the features of leading performing schools – P. Necheporenko–O. Shalov and E. Blinov. Each of these areas has its own specifics, characteristics embedded in pedagogical and methodological principles that reflect the individual creative approach of its founder. But we cannot talk about their clear differentiation, because they all exist and have their further development in the context of the general development of folk instrumental art of Ukraine, in close connection with other performing areas and schools. Nowadays, there is a process of a certain convergence and mutual enrichment of all performing areas of balalaika art. This is facilitated by the active exchange of professional experience in the process of creative communication, which, in its turn, gives a powerful creative impetus not only to the active development of Ukrainian professional balalaika performance, but also to popularization of all Ukrainian folk instrumental art.

Key words: Ukrainian balalaika performance, Ukrainian performing schools, balalaika-piano ensemble, modern balalaika performers.

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення балаласчне ансамблеве виконавство постає вагомим складником народно-інструментального мистецтва України, свідченням

чого є активне залучення балалайки до всіх сфер концертної діяльності — від фольклору до сучасних художньо-стильових напрямів. Балалаечне мистецтво на новітньому етапі відзначається активним зверненням композиторів до синтетичних жанрів, пошуком специфічних засобів інструментальної виразності, нетрадиційних тембральних поєднань.

Поява значної кількості новітніх творів українських композиторів для балалайки (з різноманітними складами) та активна концертно-виконавська позиція українських балалаечників у презентації багатих тембрально-звукових спектрів інструмента уможливають його органічне існування у складних жанрово-стильових композиційних системах постмодернізму межі ХХ–ХХІ ст.

Українське балалаечне виконавство як частина народно-інструментальної музичної культури країни за досить короткий історичний період пройшло величезний шлях — від аматорсько-побутового музикування до сучасного професійного виконавського мистецтва. Останнє увібрало досвід професійних народно-академічних шкіл, сформований педагогічною та виконавською діяльністю видатних митців, які забезпечили спадкоємність методичних та виконавських традицій у постійному технічному удосконаленні інструментальної майстерності балалаечників та художньо-семантичному оновленні образної виконавської сфери.

Професійне становлення української академічної балалаечної школи припадає на другу половину ХХ століття, проте її витoki сягають більш давніх історичних часів та тісно пов'язані із соціокультурними зсувами, що відбувалися в тогочасному українському суспільстві. У процесі свого естетичного та семантичного розвитку українське балалаечне виконавство пройшло декілька значущих етапів, таких як:

— фольклорний — етап колективної творчості народних виконавців-аматорів (широке розповсюдження автентичної балалайки на території Слобожанщини, використання у музичному побуті в інших регіонах України);

— етап професіоналізації, який відзначився вдосконаленням інструментарію та виконавської техніки, а також переходом до дванадцятиладової хроматичної балалайки В. Андрєєва–Ф. Пасєрбського, що сприяло розширенню та оновленню балалаєчного репертуару, значною мірою за рахунок залучення до ансамблю фортепіано. Створення ансамблю

нового типу — *балалайка-фортепіано* — дало можливість виконання різноманітних обробок творів світової класики та вивело балалаєчне виконавство на новий художній рівень;

— етап академізації характеризується утворенням низки професійних шкіл народно-інструментального мистецтва, забезпечених освітніми програмами та методичною базою навчання виконавської майстерності. Професійно-академічна освіта балалаєчників сприяла збагаченню їхніх виконавських можливостей — технологічних та художніх, що своєю чергою суттєво вплинуло й на композиторську зацікавленість балалайкою та ансамблем балалайка-фортепіано та зумовило появу низки оригінальних авторських творів. Невпинні пошуки засобів удосконалення художньо-виконавської техніки балалаєчників та розширення семантично-образної сфери інструмента призвели до створення різноманітних виконавських напрямів.

Мета роботи — дослідження особливостей формування українського професійного балалаєчного мистецтва в контексті спадкоємності традицій провідних виконавських шкіл.

Наукова новизна. У запропонованій статті вперше в українському музикознавстві здійснена спроба узагальнення виконавського та методичного досвіду провідних виконавських балалаєчних шкіл України та виявлення рис їх семантичної взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Активний розвиток професійного народно-інструментального мистецтва в Україні, що відбувався на початку ХХ століття, насамперед пов'язаний з творчою діяльністю двох видатних митців — Володимира Андрійовича Комаренка, який був організатором класів навчання гри на домрі та балалайці, відкритих при Харківському товаристві «Просвітницьке дозвілля» у 1908 році, а також засновником першої у СРСР кафедри народних інструментів при Харківському музично-драматичному інституті у 1926 році [3, с. 23], та Марка Мусійовича Геліса, засновника першої кафедри народних інструментів у Київській консерваторії (1939 р.), першої виконавської аспірантури на кафедрі народних інструментів (1951 р.), видатного викладача, що зробив неоціненний внесок у розвиток українського народно-інструментального виконавства, виховавши цілу плеяду відомих виконавців на народних інструментах, серед яких — балалаєчники Є. Блінов, М. Хаврошин; домристи

Т. Вольська, В. Івко; бандурист С. Баштан; баяністи М. Давидов, М. Різол та багато інших видатних музикантів [2, с. 275].

Друга половина ХХ століття характеризується інтенсивним розвитком професійного балалаєчного виконавства. Саме в цей час настає принципово важливий етап становлення професійних виконавських шкіл, активними ініціаторами цього процесу стали Є. Блінов та П. Нечепоренко.

Євген Григорович Блінов (1925–2018), заслужений артист УРСР, народний артист РСФСР, є одним з видатних представників балалаєчного виконавства України. Його творча діяльність здобула широкого визнання із середини 50-х років ХХ століття. Протягом свого плідного мистецького життя Є. Блінов відзначився як засновник виконавського напрямку, що дав початок одразу двом балалаєчним школам – Київській (в Україні) та Уральській (у Росії). Свою виконавську та педагогічну діяльність Є. Блінов розпочав у Києві. Закінчивши з відзнакою Київську консерваторію (клас професора М. Геліса), з 1951 року викладав у Київському музичному училищі, Київській консерваторії, а також працював на посаді соліста Київської філармонії. З 1963 року працював у Свердловській консерваторії (з 1975 до 1988 – на посаді ректора), де став засновником кафедри народних інструментів. У 2006 році Є. Блінов повернувся до Києва, де жив та працював увесь останній період життя. За довгі роки педагогічної діяльності Є. Блінов виховав велику кількість високопрофесійних музикантів-виконавців, серед яких – Ю. Алексик, В. Ілляшевич, А. Улашли, В. Аверін, Ш. Аміров, Ю. Клепалов та багато інших [4, с. 150].

Визначною рисою виконавської школи Є. Блінова є насамперед найвищий рівень віртуозної майстерності: виняткова легкість та рухливість у виконанні найскладніших епізодів, чіткість та ясність звучання технічних пасажів, бездоганна рівність у тремолованні, що надає особливого звучання епізодам кантиленного характеру – все це притаманне індивідуальному виконавському стилю Є. Блінова та його учням – творчим послідовникам. Саме завдяки цим професійним якостям його по праву можна вважати неперевершеним майстром виконання творів світового класичного репертуару. Слід відзначити блискуче виконання ним у дуєті з піаністкою Іскриною Матвєєвою Фантазії на тему з опери Ж. Бізе «Кармен»

П. Сарасате, «Угорської рапсодії № 2» Ф. Ліста та багатьох інших творів золотого фонду класичної музики.

Особливу увагу в процесі своєї творчої діяльності Є. Блінов приділяв створенню нового репертуару для ансамблю балалайка-фортепіано. Він є автором великої кількості різноманітних транскрипцій, обробок, перекладень та виконавських редакцій творів світової класики для балалайки, найпопулярніші з яких такі: Ф. Ліст «Угорська рапсодія № 2», Ф. Шуберт «Серенада», М. Римський-Корсаков «Пляска скоморохів» з опери «Снігуронька», С. Абреу «Бразильський карнавал» тощо. У своїй педагогічній діяльності Є. Блінов активно заохочував до творчої діяльності студентів класу балалайки. З метою розширення та оновлення народно-інструментального репертуару ним була введена в учбову програму обов'язкова дисципліна, в рамках якої викладалися основи написання обробок, перекладень та виконавських редакцій.

Завдяки особистому творчому спілкуванню Є. Блінова з українськими композиторами-сучасниками були написані такі відомі твори для балалайки, як Сюїта в 4-х частинах К. Мяскова, Варіації на тему української народної пісні, «Болеро», «Серенада» Н. Шульмана, «Угорський чардаш» Є. Зубцова та багато інших оригінальних творів [4, с. 153].

Цінним методичним спадком митця є посібник «Художні та технічні можливості балалайки» (1995), адресований композиторам, що створюють музику для балалайки, а також методичні доробки «Про систему умовних визначень у нотному записі для балалайки» (1983), «Методичні рекомендації до курсу навчання гри на балалайці» (2008), де в дуже стислій, чіткій та лаконічній формі надаються визначення понять артикуляції, штрихів, прийомів та способів гри на балалайці, а також здійснюється їх чітка систематизація.

Методичні та виконавські принципи, започатковані Є. Бліновим, протягом своєї багаторічної творчої діяльності зберігає та збагачує заслужений артист України, відомий виконавець, педагог, диригент, методист, професор Національної музичної академії ім. П. Чайковського Юрій Юрійович Алексик. Серед його учнів – заслужені артисти України В. Шаруєв, К. Боровський, Є. Чернокондратенко, видатний виконавець та композитор Є. Тростянський, доцент ОНМА ім. А. Нежданової А. Гриценко та багато інших відомих імен [2, с. 275].

Виконавський стиль Ю. Алексика являє вдалє поєднання довершеної віртуозної майстерності, що ґрунтується на методичних та виконавських засадах школи Є. Блінова, та емоційної яскравості, ширості у передачі почуттів. Близкучий виконавець творів класичного репертуару, він разом з тим є чудовим інтерпретатором різноманітних обробок народних пісень, а також творів сучасних композиторів.

Про активну концертно-виконавську діяльність митця свідчить велика кількість турне країнами Європи, Америки, Африки, в яких брав участь Ю. Алексик як соліст інструментального складу Ансамблю пісні та танцю Київського військового округу [6, с. 422].

Важливе місце у творчій діяльності Ю. Алексика посідає ансамблеве виконавство. Він є ініціатором створення низки творчих колективів, що працюють у різноманітних жанрово-стильових напрямках. Найвідоміший серед них – лауреат всесоюзних, всеукраїнських та міжнародних конкурсів ансамбль Київської Національної філармонії «Рідні наспіви» [6, с. 421].

Значну увагу Ю. Алексик приділяє передачі своїх виконавських надбань майбутнім поколінням балалаечників-виконавців. Він є автором значної кількості науково-методичних статей з питань майстерності гри на балалайці, а також учасником численних науково-практичних конференцій та семінарів [6, с. 423].

Представниками одеської балалаечної школи, що базується на підґрунті творчих засад школи М. Геліса–Є. Блінова, є такі відомі музиканти, як Г. Шишкін, А. Гриценко та О. Мурза [4].

Геннадій Михайлович Шишкін (1928–1994) – один з провідних викладачів-балалаечників України, продовжувач традицій Київської виконавської школи на Півдні України, засновник Одеської балалаечної школи. Після закінчення Київської консерваторії ім. П. Чайковського (клас Є. Блінова), з 1961 року працював в Одеській консерваторії ім. А. Нежданової, де організував клас спеціальної балалайки. Серед його учнів – талановиті виконавці та педагоги: Дмитро Журавель, заслужений діяч мистецтв України; Анатолій Гриценко, доцент ОНМА ім. А. Нежданової, артист одеського філармонійного ансамблю народних інструментів «Мозаїка»; Іван Обревко, заслужений артист України, керівник

народно-інструментального ансамблю «Узори» Миколаївської обласної філармонії та багато інших.

Як балалаечник-виконавець Г. Шишкін вів активну концертну діяльність як соліст Одеської обласної філармонії, гастролював по містах України та країн Західної Європи з народним оркестром та у складі квартету народних інструментів «Одеса». Послідовниками педагогічних засад Г. Шишкіна, як продовжувача традицій виконавської школи, заснованої Є. Бліновим, стали Д. Журавель – у Харкові, А. Гриценко та О. Мурза – в Одесі [4, с. 154].

Відомий педагог та виконавець, випускник Одеської консерваторії ім. А. Нежданової (клас Г. Шишкіна) та асистентури-стажування Київської консерваторії ім. П. Чайковського (клас Ю. Алексика) Анатолій Васильович Гриценко – один з яскравих представників Одеської балалаечної школи. З 1982 року працював на кафедрі народних інструментів Одеської консерваторії ім. А. Нежданової. Педагогічну діяльність А. Гриценко, як і його відомі наставники – Г. Шишкін та Ю. Алексик, успішно поєднував із виконавством – в Одеському театрі музичної комедії, в Ансамблі Південної групи військ, в ансамблі «Мозаїка». Серед його талановитих випускників – яскравий представник сучасного балалаечного виконавства заслужений артист України, доцент Одеської національної музичної академії ім. А. Нежданової соліст сімейного квартету народних інструментів «Мурза» Олександр Анатолійович Мурза [4, с. 157].

Свій творчо-виконавський шлях О. Мурза розпочав у складі різноманітних народно-інструментальних колективів, з якими здійснив велику кількість гастрольних поїздок по Україні, а також країнами зарубіжжя. Як соліст-виконавець О. Мурза веде активну концертну діяльність в Одесі та інших містах України. Його концертні програми відзначаються великим стильовим та жанровим різноманіттям. Особливо слід відзначити яскраве виконання ним творів сучасних авторів. Блискуча техніка, досконале володіння всіма технічними засобами та новітніми прийомами звукоутворення на балалайці, бездоганне відчуття форми та композиції сучасного музичного твору, багата творча фантазія – все це робить його виконання яскравим та довершеним.

О. Мурза також є автором великої кількості транскрипцій, перекладень та виконавських редакцій для балалайки творів

сучасних авторів. Особливо слід відзначити його творчу співпрацю з видатним сучасним українським композитором, професором Одеської національної музичної академії Віктором Петровичем Власовим, твори якого завжди з великим успіхом звучать у концертних програмах О. Мурзи. У 2006 році у російському видавництві «Мир нот» вийшла збірка «Віктор Власов. П'єси для балалайки та фортепіано» редактором-упорядником, а також автором виконавських редакцій та методичних коментарів якої є О. Мурза.

З 1992 року і дотепер Олександр Анатолійович веде педагогічну діяльність в Одеській національній музичній академії ім. А. Нежданової, передаючи виконавський досвід студентам свого класу.

Дмитро Тодосьович Журавель – талановитий педагог-балалаечник та диригент, що зробив значний внесок у розвиток сучасного балалаєчного виконавства на Харківщині, випускник Одеської консерваторії (клас доцента Г. Шишкіна) та асистентури-стажування Ленінградського інституту культури. З 1986 до 1996 року викладав у Харківському інституті мистецтв, вів клас спеціальної балалайки, а також клас диригування. Виховав низку талановитих виконавців та педагогів, серед яких – лауреат міжнародних конкурсів, доцент ХНУМ ім. І. Котляревського Сергій Олександрович Костогриз [3, с. 48].

Павло Іванович Нечепоренко (1916–2009) – видатний музикант та педагог, народний артист СРСР. Засновник одного з провідних виконавських напрямів у балалаєчному мистецтві, що традиційно називають Московською балалаєчною школою, П. Нечепоренко народився у 1916 р. в українському місті Чигирин Київської губернії. У 1927 році родина Нечепоренків переїхала до Керчі, де і бере початок творча діяльність майбутнього видатного музиканта. Саме тут відбуваються його перші творчі кроки як соліста-балалаечника, а також керівника невеликого самодіяльного оркестру, що був організований ним при одному з клубів міста. Згодом, закінчивши Ленінградське музичне училище ім. М. Мусоргського та диригентсько-хоровий факультет Ленінградської консерваторії ім. М. Римського-Корсакова, П. Нечепоренко викладав балалайку на кафедрі народних інструментів Державного музично-педагогічного інституту ім. Гнесіних, де виховав цілу плеяду талановитих виконавців-балалаечників, таких як:

О. Данілов, В. Болдирєв, В. Зажигін, В. Єльчик, А. Горбачов, та багато інших [9].

Новаторство виконавської школи П. Нечепоренка полягало в удосконаленні технології звукоутворення на балалайці, що насамперед мало на меті тембральне урізноманітнення, посилення динамічних можливостей, а також акустичну диференціацію звучання балалаєчної фактури. Визначною рисою виконавської школи П. Нечепоренка є надзвичайно об'ємне, динамічно повноцінне звучання, яскраве виразне інтонування, агогічна гнучкість, велика кількість тембральних знахідок, блискуча техніка. Гра «на опорі», з підключенням ваги усієї руки, що саме і надає звучанню балалайки об'єму та динамічної повноцінності, є одним з провідних принципів школи П. Нечепоренка. Введення та широке застосування гітарних та комбінованих прийомів дало можливість для збагачення тембрального звучання балалайки. Однією з визначних тембральних знахідок П. Нечепоренка є прийом *vibrato* правої руки, що надало звучанню епізодів кантиленного характеру нового, особливого тембрального забарвлення. Водночас широке введення ним у виконавську практику одинарного *pizzicato* значно розширило віртуозно-технічні можливості інструмента балалайка [7].

Індивідуальний виконавський стиль П. Нечепоренка відзначався академічною стриманістю, відсутністю зовнішніх показних ефектів та зайвої емоційності та водночас особливою проникливістю, виразним поданням кожної окремої інтонації та яскравим тембральним різноманіттям, про що свідчать збережені аудіозаписи неперевершеного виконання ним обробок народних пісень у творчому тандемі з піаністом А. Білобоковим. Зазначені художні засади мали широке відображення і в педагогічній діяльності видатного митця.

П. Нечепоренко є автором низки популярних творів для балалайки (серед них – «Концертна фантазія» на тему української народної пісні «Від села до села»), численних транскрипцій для балалайки та фортепіано творів світової класики, а також різноманітних виконавських редакцій.

Методичні доробки П. Нечепоренка викладені у збірнику «Школа гри на балалайці» (1988), виданому у співавторстві з В. Мельниковим.

Найвидатнішим учнем П. Нечепоренка, послідовником та продовжувачем традицій його виконавської школи слід

вважати Олександра Борисовича Шалова (1927–2001) – однієї з найяскравіших постатей в історії балалаєчного мистецтва. Видатний виконавець, педагог, композитор О. Шалов є засновником Ленінградського напряму школи балалаєчного виконавства. Будучи принциповим послідовником виконавських традицій школи П. Нечепоренка, О. Шалов у своїй роботі активно впроваджував особистий педагогічний підхід, що полягав у необхідності створення умов для розвитку самостійного творчого мислення студента. За твердженням випускника його класу заслуженого артиста України Ю. Федотова, Олександр Борисович найбільше цінував творчу активність та художню ініціативу у створенні власних трактовок музичних творів студентами його класу. У своїй педагогічній роботі О. Шалов акцентував увагу найперше на досягненні емоційно виразного та художньо переконливого виконання музичного твору. За будь-якою технічною досконалістю, вважав він, має бути присутня індивідуальність виконавця, гра якого мусить не тільки викликати захоплення технічною майстерністю виконання, а й хвилювати по-справжньому.

О. Шалов є автором перекладів творів класичного репертуару для балалайки, а також великої кількості оригінальних творів, оснований на народному тематизмі, що являють собою взірць поєднання фольклорних засад та професійно-академічного підходу.

Сучасним послідовником виконавських традицій балалаєчної школи П. Нечепоренка–О. Шалова в Україні є відомий виконавець, диригент та педагог, автор численних аранжувань для оркестрів та ансамблів академічних народних інструментів різних складів, а також виконавських редакцій для балалайки творів сучасних композиторів, заслужений артист України, доцент Дніпропетровської академії музики ім. М. Глінки Юрій Павлович Федотов. Захоплення музикою у майбутнього артиста почало проявлятися ще у шкільні роки під час відвідування шкільного самодіяльного гуртка. Далі було навчання у Дніпропетровському музичному училищі ім. М. Глінки та Ленінградській консерваторії ім. М. Римського-Корсакова у класі професора О. Шалова. Саме роки спілкування з цим видатним музикантом, за словами Юрія Павловича, стали найважливішим етапом становлення його професійної майстерності.

З 1968 року Юрій Павлович активно займається викладацькою діяльністю у Дніпропетровському училищі культури та музичних школах міста, з 1983 року викладає у Дніпропетровському музичному училищі ім. М. Глінки. За роки роботи виховав низку талановитих виконавців – лауреатів всеукраїнських та міжнародних конкурсів, серед яких – А. Гелун, О. Федотов, артист Державного оркестру російських народних інструментів «Метелиця» (Санкт-Петербург) О. Камарін, доцент Ростовської державної консерваторії (академії) ім. С. Рахманінова В. Терещенко та ін. (За матеріалами, наданими Ю. Федотовим).

Особливе місце у творчій діяльності Ю. Федотова посідає сольне виконавство. Його індивідуальний виконавський стиль є яскравим прикладом синтезу двох балалаєчних шкіл – П. Нечепоренка та О. Шалова. Звуковий об'єм та динамічна повноцінність, тембральне різноманіття та технічна довершеність у виконанні різноманітних балалаєчних прийомів, що притаманне школі П. Нечепоренка, у виконавській діяльності Ю. Федотова природно поєднується з емоційною яскравістю та оригінальністю творчого мислення у створенні виконавських трактовок. Його концертні програми відзначаються широким різноманіттям та складаються з творів різних епох, стилів та жанрів – від музики бароко до творів сучасних композиторів. Особливо переконливими є його виконавські трактування творів кантиленного характеру, що відзначаються природною агогічною гнучкістю та особливим, витонченим ліризмом.

Ю. Федотов є засновником та незмінним керівником квартету струнних народних інструментів «Слов'яни», що став видатним явищем у культурному житті Дніпропетровщини та був свого часу відомим не тільки в Україні, а й далеко за її межами.

Нині Ю. Федотов продовжує активну виконавську діяльність (останні шість років – у творчому тандемі з автором статті), кожен хвилину вільного часу приділяючи вдосконаленню своєї виконавської майстерності.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, слід відзначити, що українське балалаєчне виконавство на сучасному етапі набуває активного професійного розвитку в українському мистецькому середовищі та як невід'ємна частина української національної традиції посідає важливе місце у культурному житті сучасної України.

Професійне балалаєчне мистецтво в Україні в процесі свого розвитку увібрало у себе риси всіх провідних виконавських шкіл – П. Нечепоренка, О. Шалова, Є. Блінова. Кожен з цих напрямів має власну специфіку, характерні риси, закладені у педагогічних та методичних принципах, що відображають індивідуальний творчий підхід його засновника. Але не можна говорити про їх чітку диференціацію, адже всі вони існують та мають свій подальший розвиток у контексті загального розвитку народно-інструментального мистецтва України в тісному взаємозв'язку з іншими виконавськими напрямами та школами. В наш час відбувається процес певного зближення та взаємозбагачення всіх виконавських напрямів балалаєчного мистецтва. Цьому сприяє активний обмін професійним досвідом, що відбувається в процесі творчого спілкування його провідних митців – викладачів та виконавців. Проведення конкурсів та фестивалів народно-інструментального мистецтва, участь у наукових семінарах та майстер-класах провідних фахівців цієї спеціалізації, їх наукові та методичні доробки, а також активна концертна діяльність відомих українських виконавців – заслужених артистів України Олександра Мурзи, Юрія Федотова, Юрія Алексика та інших талановитих балалаєчників-виконавців – все це сприяє не тільки активному розвитку українського професійного балалаєчного виконавства, а й популяризації всього українського народно-інструментального мистецтва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексик Ю. До проблеми гнучкості виконавського апарату балалаєчника. *Виконавське музикознавство академічного народно-інструментального мистецтва України* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 2015 р. Київ–Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2015. С. 53–59.
2. Давидов М. Історія виконавства на народних інструментах (Українська академічна школа) : монографія. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2010. 594 с.
3. Данилов А. Школа новаторства, школа життя П.И. Нечепоренка (К століттю со дня рождення). Александр Данилов : *website*. URL: http://www.danilovrostov.ru/article_25.pdf/ (дата звернення: 18.10. 2021).
4. Конов В. Жизнь, посвященная балалайке. *Musicus*. 2017. № 2. URL: http://old.conservatory.ru/files/Musicus_50_Konov.pdf (дата звернення: 26.09.2021).
5. Костогриз С. Виконавство на балалайці Харківщини як складник українського музичного мистецтва : дис. ... канд. мистецтвознав-

ства : 17.00.03. Харків. нац. ун-т мистецтв ім. І.П. Котляревського. Харків, 2017. 254 с.

6. Кунгуров А. Павел Иванович Нечепоренко. Анатолий Кунгуров : *вебсайт*. URL: https://ankungurov.ru/music/balalaika/pavel_ivanovich_necheporenko/ (дата звернення: 07.09.2021).

7. Мурза О. Наследование традиций Киевской балалаечной школы в творческой деятельности Г.М. Шишкина и А.В. Гриценко. *Музичне мистецтво і культура : науковий вісник ОНМА ім. А.В. Нежданової*. 2013. Вип. 18. С. 248–259.

8. Пересادا А. Справочник балалаечника. Москва : Советский композитор, 1977. 223с.

9. Шестеренко І. Педагогічні та виконавські принципи балалаечника Юрія Алексика. *Виконавське музикознавство академічного народно-інструментального мистецтва України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.*, 2015 р. Київ–Ніжин : ПП Лисенко М.М., 2015. С. 413–425.

REFERENCES

1. Aleksyuk, Yu. (2015). Do problemy hnučkosti vykonavskoho aparatu balalaiechnyka [To the problem of flexibility of the performing apparatus of the balalaika player]. Performing musicology of the academic folk-instrumental art of Ukraine: Proceedings of the All-Ukrainian scientific-practical conference. Kyiv–Nizhyn, PP Lysenko M.M. Pp. 53–59 [in Ukrainian].

2. Davydov, M. (2010). Istoriiia vykonavstva na narodnykh instrumentakh (Ukrainska akademichna shkola): monohrafiia [History of the performance on folk instruments (Ukrainian academic school): treatise]. Lutsk: OJSC “Volyn Regional Printing House”. 594 p. [in Ukrainian].

3. Danylov, A. Shkola novatorstva, shkola zhyzny P.Y. Necheporenka (K stoletiyu so dnia rozhdennia) [School of innovation, school of life of P.I. Necheporenko (To the centenary of his birth)]. Alexandr Danilov: website. Retrieved from: http://www.danilovrostov.ru/article_25.pdf / (Last accessed: 18.10.2021) [in Russian].

4. Konov, V. Zhyzn. Posviashchennaia balalaikie [Life dedicated to the balalaika]. Musicus. 2017. No. 2. Retrieved from: http://old.conservatory.ru/files/Musicus_50_Konov.pdf / (Last accessed: 26.09.2021) [in Russian].

5. Kostohryz, S. (2017). Vikonavstvo na balalaitsi Kharkivshchini yak skladova ukrayins'kogo muzichnogo mistetstva: dis. ... kand. mistetstvoznavstva: 17.00.03. Kharkiv. Nats. un-t mistetstv im. I.P. Kotlyarevs'kogo [Performance on the balalaika in Kharkiv region as a component of Ukrainian musical art: dis. ... cand. of Art History: 17.00.03. I.P. Kotlyarevsky Kharkiv National University of Arts]. Kharkiv. 254 p. [in Ukrainian].

6. Kunhurov, A. Pavel Yvanovych Necheporenko [Pavel Ivanovych Necheporenko]: Anatoly Kungurov: website. Retrieved from: https://ankungurov.ru/music/balalaika/pavel_ivanovich_necheporenko/ (Last accessed: 07.09.2021) [in Russian].

7. Murza, O. (2013). Nasledovanye tradytsyi Kyevskoi balalaichnoi shkoly v tvorcheskoi deiatelnosti H.M. Shyshkyna y A.V. Hrytsenko [Inheritance of the traditions of the Kiev balalaika school in the creative activity of G.M. Shishkin and A.V. Gritsenko]. Musical art and culture: Scientific Bulletin A.V. Nezhdanova Odessa National Academy of Music. Issue 18. pp. 248–259 [in Russian].

5. Peresada, A. (1977). Spravochnyk balalaichnyka [Balalaika Handbook]. Moscow: Sovetskyi kompozytor. 223 p. [in Russian].

6. Shesterenko, I. (2015). Pedahohichni ta vykonavski pryntsyipy balalaichnyka Yuriiia Aleksyka [Pedagogical and performing principles of balalaika player Yuri Aleksik]. Vykonavske muzykoznavstvo akademichnoho narodno-instrumentalnoho mystetstva Ukrainy: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf., 2015 r. Kyiv–Nizhyn : PP Lysenko M.M. S. 413–425 [in Ukrainian].